

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

Effects of Cultures on Human Rights Violations and Proposed Solution

Nazife Varlı¹

National Louis University, Community Psychology, Chicago/America

ABSTRACT

Cultural practices play an important role in societies and penetrate many aspects of life. Accordingly, how human rights are applied in different cultural contexts has been discussed for a long time. It is certain that the struggles for freedoms and rights increase international interest in the concept of human rights. It is thought that cultural practices and state policies still violate some basic human rights due to the variable values they give to human rights. Therefore, efforts are underway to find solutions to this conflict between cultural values and human rights in academic circles, organizations providing international social services, and even global political relations. However, as Healy (2008) notes, some argue that human rights standards should be universal (same for all), while others say, no one should dictate how to apply those rights in another culture. Also, no one can determine the way of implementation and each culture has the right to establish its own human rights standards. The purpose of this article, which is a qualitative study, is to examine human rights violations in various cultural contexts and to propose a solution in the field of education.

Key Words: Human rights, culture, human rights education, human rights violations, Psychology.

ARTICLE INFO

Received: 04.07.2020

Revision received:
08.10.2020

Accepted: 08.10.2020

Published online:
23.10.2020

¹ Corresponding author:

Dr.

nazvarli73@gmail.com

0531 371 84 26

Orcid: 0000-0002-3773-3123

Kültürlerin İnsan Hakları İhlallerine Etkileri ve Çözüm Önerisi

Nazife Varlı¹

National Louis Üniversitesi, Toplum Psikolojisi, Chicago/America

ÖZET

Kültürel uygulamalar toplumlarda önemli bir rol oynarken yaşamın birçok yönüne nüfuz etmektedir. Buna bağlı olarak insan haklarının farklı kültürel bağlamlarda nasıl uygulandığı uzun zamandır tartışılmaktadır. Özgürlükler ve haklar adına verilen mücadelelerin insan hakları kavramına uluslararası ilgiyi arttırdığı kesindir. Kültürel uygulamalar ve devlet politikalarının insan haklarına verdikleri değişken değerler nedeniyle hâlâ bazı temel insan haklarını ihlal ettikleri düşünülmektedir. Bu yüzden, kültürel değerler ve insan hakları arasındaki çatışmaya akademik çevrelerde, uluslararası sosyal hizmet veren organizasyonlarda ve hatta küresel siyasi ilişkiler boyutunda çözüm üretme çabaları sürmektedir. Ancak Healy'nin (2008) belirttiği gibi, bazıları insan hakları standartlarının evrensel (herkes için aynı) olması gerektiğini savunurken diğerleri kimsenin başka bir kültüre bu hakları nasıl ele alması gerektiğini dikte edemez, uygulama şeklini onlar adına belirleyemez ve her kültürün kendi insan hakları standartlarını oluşturma hakkı vardır. Nitel bir çalışma olan bu makalenin amacı çeşitli kültürel bağlamlardaki insan hakları ihlallerini incelemek ve eğitim alanında bir çözüm önerisi sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, kültür, insan hakları eğitimi, insan hakları ihlalleri, Psikoloji.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi:04.07.2020

Düzeltilmiş Hali Alınma

Tarihi: 08.10.2020

Kabul Edilme Tarihi:

08.10.2020

Çevrimiçi Yayınlanma

Tarihi: 23.10.2020

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Dr.

nazvarli73@gmail.com

0531 371 84 26

Orcid: 0000-0002-3773-3123

Giriş

İnsan hakları; ırk, cinsiyet, milliyet, etnik köken, dil, din veya başka herhangi bir statüden bağımsız olarak tüm insanların doğasında var olan haklardır. İnsan hakları; yaşam, düşünce ve ifade özgürlüğünü; çalışma, eğitim, sağlık hakkını ve daha fazlasını içermektedir. Tüm insanlar bu haklara sahiptir (UN, 2019c). Ancak Healy'nin (2008) de belirttiği gibi, bazı uzmanlar insan hakları standartlarının evrensel (herkes için aynı) olması gerektiğini savunurken diğerleri kimsenin başka bir kültüre bu hakları nasıl ele alması gerektiğini veya uygulama şeklini dikte edemeyeceğini ve her kültürün kendi insan hakları standartlarını belirleme hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Zaten insan hakları uzmanları, kendi ülkelerinde farklı kültürlerden insanlarla çalışırken veya uluslararası platformlarda diğer kültürlerle etkileşime girdiklerinde kültürel farklılıktan ortaya çıkan bazı sorunlarla sıkça karşılaşmaktadırlar. Çünkü tüm kültürel uygulamalar veya politikalar insan haklarına aynı değeri veremeyebilir.

Bu makalenin amacı çeşitli kültürel bağlamlardaki insan haklarını incelemek ve insan hakları ihlallerine karşı eğitim alanında öneriler sunmaktır. Makale beş ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, dünyadaki bazı insan hakları ihlallerini belirtmektedir. İkinci bölüm, Birleşmiş Milletler'in (BM) insan hakları konusunda uluslararası bir çerçeve oluşturmadaki rolüne değinmektedir. Üçüncü bölüm, insan hakları üzerine "üniversalist" ve "rölativist" yaklaşımları ve aralarındaki "klasik çatışma"yı tartışmaktadır. Dördüncü bölüm, Türkiye'de meydana gelen insan hakları ihlallerine değinip kültürel bağlantılar üzerinde durmaktadır. Beşinci bölüm ise insan hakları ihlallerine karşı eğitim alanında bir çözüm önerisi sunmaktadır.

1. Belirli Kültürel Durumlarda İnsan Hakları İhlalleri

Farklı kültürlerde insan haklarının uygulanması ve geliştirilmesi sırasında birtakım zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunun nedeni, insan haklarının dünyanın her yerinde evrensel olarak kabul edilmemesidir. Birçok uluslararası örneğe bakıldığında, insan haklarını ihlal eden uygulamaları veya politikaları görmek mümkündür. Örneğin, kadın haklarını desteklemek için hizmet vermek bazı ataerkil kültürlerde çatışmaya neden olabilir. Healy'nin (2007) de vurguladığı gibi, belki de dünyada hiçbir konu kadınların haklarından daha tartışmalı olmamıştır. Tabii ki bunun anlamı erkeklerin insan hakları ihlallerine maruz kalmadıkları değildir. Ancak yüzde olarak bir karşılaştırma yapıldığında çoğunlukla kadın ve çocukların istismara uğradıkları gerçeği ortaya çıkmaktadır.

İnsan hakları ihlaline giren ve eski bir kültürel uygulama olan "kadın sünneti" (Female Genital Mutilation-FGM), bugün hâlen pek çok Afrika ülkesinde uygulanmaya devam etmektedir. Birçok kültürel uygulama gibi, kadın sünneti uygulamasının da kesin başlangıç tarihi bilinmemektedir. Bununla birlikte, Wolfson ve çalışma arkadaşlarının (2010) da belirttiği gibi, kanıtlar bu uygulamanın 2500 yıldan fazla bir geçmişi olduğuna işaret etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020b), dünyada genital kesime maruz kalan 200 milyondan fazla kız çocuğu ve kadının olduğunu düşünmektedir. FGM'nin farklı formları vardır. En yaygın olanı Tip I ve Tip II'dir. Tip I'de, "klitoris" in bir kısmı veya tamamı çıkarılırken, Tip II'de kısmen veya tüm "klitoris" ve "labia" çıkarılır. Tip III vajinayı cerrahi olarak kapattığından en zayıflatıcı müdahale olarak kabul edilir, idrar ve icra için sadece küçük bir açıklık bırakır. Evlilikle beraber kesme veya kuvvetli penetrasyon yoluyla yeniden açılır (WHO, 2020).

UNICEF'e (2005) göre, Female Genital Mutilation (FGM) yani "kadın sünneti" esas olarak Batı Afrika'daki Senegal'den Doğu Afrika'daki Somali'ye ve Orta Doğu'daki

Yemen'e uzanan bir bölgede görülmektedir. Bu bölgelerin yanı sıra, Güneydoğu Asya'nın bazı bölgelerinde de uygulanmaktadır. Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'dan gelen raporlar, bazı göçmen toplulukların arasında da FGM'nin yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca Sahra altı Afrika'sında, Mısır ve Sudan'da 3 milyon kadar kızın her yıl genital sakatlanma riski altında olduğu tahmin edilmektedir (Weir, 2000). Weir (2000) ve UNICEF (2005)'in kaydettiğine göre, FGM uygulamasının tüm cinsel arzuları gidermesi beklendiği için kadınların cinsiyet ve cinsellik konusundaki tutumlarını kontrol altına almak ve evlilik için bekâreti korumak için yapılmaktadır. FGM uygulamasının, kızların ve kadınların sağlık, yaşam, özgürlük, cinsel özerklik ve güvenlik haklarını ihlal ettiği uluslararası bildirgelerde açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler (BM), FGM'in resmi olarak zararlı ve ayrımcı bir uygulama olduğu vurgusunu yaparak bu uygulamanın dünyanın her yerinde sonlandırılması için verilen mücadeleye öncülük etmeye devam etmektedir (UN Haber Merkezi, 2012).

Başka bir kadına yönelik insan hakları ihlali de "namus cinayeti"dir. Filistin, kadınların kendi yaşamlarını kontrol etme hakkından genellikle mahrum bırakılan bir topluma örnektir. Amnesty International (2019) verilerine göre, Filistin toplumunda kadınlar ve kızlar kanun karşısında ve uygulamada ayrımcılığa maruz kalırken "namus" cinayetleri de dâhil olmak üzere cinsiyete bağlı toplumsal şiddete karşı korunmasızdırlar. The Women's Centre for Legal Aid and Counselling, kadınların ve kız çocuklarının 2019 yılında Batı Şeria ve Gazze'de çoğunlukla erkek akrabaları tarafından "namus cinayeti" kurbanı oldukları bildirilen en az 24 vakayı belgelemiştir. Filistinli kadın hakları grupları, 2007 yılında başlattıkları bir kampanya ile "kapsamlı aile içi şiddet yasası" için baskı yapmayı sürdürseler de, Batı Şeria'daki Filistin makamları, 2016 yılında başlayan bir süreç olan "Aile Koruma Yasası" taslağını incelemeye devam etmektedir. Aile içi şiddet hâlâ Batı Şeria ve Gazze'de suç sayılmamaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin birinci maddesinde ayrımcılığın tanımını yapmıştır ve bu tanım 14 Ekim 1985 tarihli Resmi Gazete'de şöyle yer almıştır:

İşbu sözleşmeye göre, «kadınlara karşı ayırım» deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir (Resmi Gazete, 1985).

İnsan hakları ihlali olarak kabul edilen diğer bir tartışmalı kültürel uygulama da baskıyla yapılan zorunlu evliliklerdir. Zorunlu evlilik, genellikle taraflardan birinin veya her ikisinin de kendi istekleri dışında ve baskı altında bir evliliğe zorlandığı bir birlik olarak tanımlanır. Çoğu ülkede, bu baskı unsuru fiziksel, psikolojik, finansal, cinsel ve duygusal baskıyı içermektedir (FCO, 2010). Dünya genelinde zorla evlendirilen kız çocuklarının 15 milyon olduğu tahmin edilmektedir (ILO, 2017b).

Baskıyla yapılan bu evlilikler, hem barış hem de savaş dönemlerinde gerçekleşmektedir, ancak savaş dönemlerinde bu uygulama genellikle çok daha yaygın ve acımasızdır. Ancak devam edegelen karışıklık, savaş ve çatışma ortamlarında; örneğin, Suriye, Libya, Yemen, Pakistan, Afganistan gibi ülkelerde, doğru ve kesin araştırmaların yapılması pek mümkün değildir. Şu bir gerçektir ki, çatışma ortamlarında kanunları çiğnemek, sosyal desteği kaybetmek, denetimlerin zayıflaması daha kolay gerçekleştiği için insan hakları ihlalleri riski katlanarak artmaktadır. Sierra Leone'de süren 11 yıllık iç savaş sırasında yapılan zorla evlilikler, savaş döneminde bu tür uygulamaların ulaşabildiği korkunç boyutu ortaya koymada en önemli örneklerden bir tanesidir (Palmer, 2009). Bu dönemde, kadınların ve kızların yaklaşık yüzde 41'i zorla alınmış ve yüzde 3'ü isyancı grubun üyeleri

ile zorla evlendirilmiştir (Gong-Gershowitz, 2009). Bu kadınlar bu evliliklerden dolayı pek çok acıya katlanmak zorunda kalmışlardır. Zorla çalıştırılma, ev hapsi, alan sınırlandırması, fiziksel şiddet, tekrarlanan tecavüzler ve zorla gebelik karşılaştıkları şiddetin bir kısmıdır. Gong-Gershowitz (2009), kadınların yaşadıkları bu travmatik tecrübelerden dolayı, zorla evlendirmenin cinsel kölelik ve insan haklarının ağır bir ihlali olarak sınıflandırılması gerektiğini ileri sürmüştür.

İnsan hakları ihlaline tartışmasız giren ve kültürel zayıflıktan kaynaklanan bir diğer uygulama da daha çok Uzak Doğu ülkelerinde, özellikle Tayland, Kamboçya, Vietnam ve Filipinler’de görülen çocuk fuhşudur. Toplumun kültürel inançları ve değerleri, kız çocuklarının cinsel olarak istismarını arttırmaktadır. Buna bağlı olarak birçok ülkede, kızların görevlerini yerine getirme sorumlulukları olduğunu vurgulayan ve onlara söyleneni karşı koymadan yapmak zorunda olduklarını öğreten kültürel değerler nedeniyle, kız çocukları, erkekler tarafından kolayca istismar edildikleri durumlara düşmektedirler (ECPAT, 2018). Buna bağlı olarak, M’Jid, Najat Maalla (2014) fuhşun olma nedeninin o ülkenin tarih ve kültürüyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çocuk fuhşunda finansal araçların eksikliğinin de etkili olduğunu vurgulamak gerekmektedir (UNICEF, 2020c). UN kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin ve devlet destekli organizasyonların yaptığı pek çok araştırma, sosyoekonomik faktörlerin çocuk fuhşunda kilit faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Klatt, Cavner & Egan, 2013). Eğitimsizlik, yoksulluk, işsizlik ve yanlış bilgi genellikle ebeveynin çocuklarını satmasına veya bu çocukların ailelerini finansal anlamda desteklemek için isteyerek bu yola sapmalarına neden olmaktadır.

Aynı zamanda küreselleşme, sanayileşme ve kentleşmenin de çocuk fuhşunu hızlandırdığı gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Çocuk fuhşuna iten sebepleri şu şekilde listelemek mümkündür: Mevzuat eksikliği ve yolsuzluk, çevresel felaketler, yoksulluk, savaş ve silahlı çatışmalar, turizm ve kültürel inançlar. Örneğin; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (UN, 2014)’ne göre Tayland’da fuhş kanunen yasak olmasına rağmen, bu kanun büyük ölçüde göz ardı edilerek oldukça açık bir şekilde, üstelik yüksek sayıda çocuk katılımıyla sürmektedir. Tayland’da fuhşa iştirak eden çocuk sayısı net olarak belirlenemese de genel olarak tahmin edilen sayı 150,000 ile 250,000 arasında değişmektedir (UNODC, 2013).

Kültürler tarafından hoş karşılanan ve insan hakları ihlali grubuna giren bir diğer örnek de çocuk işçilerdir. The Convention on the Rights of the Child (CRC), çocuk işçi gücünün, dünyada en yaygın insan hakları ihlali olduğunu onaylamıştır. Bunun yanında, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), dünya genelinde toplam 215 milyon çocuğun işçi olarak çalıştırıldığını tahmin etmektedir (ILO, 2010a). Çalışan çocukları dünyanın her yerinde ve her kültürde yaygın olarak görmek mümkündür. Ancak burada “çocuk işçiler” ile “çocuk işi”ni birbirinden ayırmak önemlidir. Ev çevresinde çalışmak, aile işine yardım etmek veya ev dışında cep harçlığı kazanmak, gençlere beceri ve deneyim kazandırırken onları toplumun gelecekteki üretken üyeleri olmaya hazırlar. Bunun aksine, çocuk işçiliği istismarcı ve sağlıksızdır. Çünkü çocukları, çocukluklarından mahrum eder ve onları işgücü standartlarını zayıflatmak için kullanır, onların okula devam etmelerini engeller ve psikolojik/fiziksel gelişimlerine zarar verir.

Çocukların işçi olarak çalıştırılması, ekonomik zorunluluklar yanında aile işletmelerine yardımcı olmak ya da ailenin aylık gelirine katkıda bulunmak amacıyla kültürel beklentiler nedeniyle mevcuttur. Çocuk işçiliğinin yaygınlığından dünya daha fazla haberdar oldukça, konu üzerine yoğunlaşma artarak devam etmektedir. Birleşmiş Milletler’in (UN, 2020) verilerine göre, bugün dünya genelinde 5-17 yaş aralığında, 218 milyon çocuk işçi vardır. Bu sayının neredeyse yarısı (72,1 milyon) Afrika’da bulunmaktadır. Kalanı da Asya ve Pasifik’te (62,1 milyon), Amerika’da (10,7 milyon), Arap Devletlerinde (1,2 milyon), Avrupa ve Orta Asya’da (5,5 milyon) yer almaktadır. Çocuk işçiliği öncelikle balıkçılık, ormancılık,

hayvancılık, su ürünleri yetiştiriciliğinde ve tarım alanında (% 71) yoğunlaşmıştır. Bu oran servis sektöründe % 17, madencilik de dâhil olmak üzere sanayi sektöründe de % 12'dir. Nüfusun büyük çoğunluğu fakirlik alt sınırında yaşayan Hindistan gibi ülkelerde hayatta kalma söz konusu olduğu için ailenin tüm üyeleri çalışmak zorundadır. Güçlü güvenlik ağları olmayan bu ülkelerde her üyenin işgücüne katkıda bulunması beklenmektedir. Ancak bu durum sadece kısa vadede aileye fayda sağlayabilirken uzun vadede genel olarak ailelerin ve toplumların gelişimlerine her anlamda zarar vermektedir.

Burada kısaca değinilen bazı insan hakları ihlalleri; namus cinayetleri, kadın sünneti, zorla evlendirme, çocuk fuhuşu ve çocuk işçiler; kültürler içinde genel anlamda insan hakları ihlali olarak kabul görmemektedir. Bu yüzden, bu ihlallere karşı verilen mücadele birçok noktada yetersiz kalmaktadır.

2. Birleşmiş Milletler'in (BM) İnsan Hakları Meselelerine Katılımı

Bu makalede bahsi geçen insan hakları ihlallerinin görüldüğü ülkeler, Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olmasına rağmen ihlaller hala devam etmektedir. Oysa bir ülkenin Birleşmiş Milletler üyesi olabilmesi için antlaşmada (Charter of the United Nations) yer alan 3-6 maddelerince belirtilen yükümlülükleri yerine getirmesi şartı vardır (UN, 2020e). 4. bölümün 13. maddesinde belirtildiği gibi, BM Genel Kurulu üyeleri (üye devletlerin temsilcileri) tüm insanların insan haklarının korunmasına ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmakla sorumludur (UN, 2020e).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 10 Aralık 1948'de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni (Universal Declaration of Human Rights-UDHR) kabul etmiştir. Bu beyanname, insanların dil, din, ırk, renk, cinsiyet, köken, mülk, statü farkı gözetmeden, siyasi veya herhangi bir konudaki görüşlerini dikkate almadan sahip olduğu hak ve özgürlükleri listelemektedir (UN, 2020d). Bu anlamda Universal Declaration of Human Rights, uluslararası insan hakları hukukunun temeli haline gelmiştir ve 80'den fazla uluslararası insan hakları antlaşması ve bildirisine, birçok bölgesel insan hakları sözleşmesine, yerel insan hakları yasalarına ve insan haklarını teşvik etmek için anayasal düzenlemelere ilham kaynağı olmuştur.

Özellikle bu makalenin konusuyla bağlantılı olan Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) 1966 yılında; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) 1966 yılında; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) 1979 yılında; Çocuk Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Child-CRC) 1989 yılında Birleşmiş Milletler (UN) tarafından kabul edildi (UNFPA, 2004).

Yine de insan hakları adına bütün bu antlaşmaların ve daha fazlasının kabul edilmesi her BM'e üye ülkenin kendi içinde tam anlamıyla onları uyguladığı anlamına gelmemektedir. Her ülkenin iç kanunları ve sosyal desteği aynı ölçüde güçlü değildir ve hatta her toplumun kendi kültürel değerleri insan haklarını tartışmasız onaylayacak alt yapıya sahip değildir. Bu yüzden, İnsan Hakları Komisyonu (the Commission on Human Rights), insan haklarını haklı çıkaracak temel ilkeleri belirlemek için felsefi düşünce ve dini geleneği incelemek üzere bir komite oluşturmuştur (Hobbins, 2002). Komite, 1947'de aralarında Benedetto Croce, Humayun Kabir, Lo Chung-Shu, Arnold Schoenberg, Mohandas Gandhi ve Aldous Huxley de olmak üzere dünyanın önde gelen bazı düşünürlerinin, dini liderlerinin, kanaat önderlerinin görüş ve fikirlerine başvurmuştur (UNESCO, 2018b). Birçoğu batılı olmayan altmışın üzerinde katılımcı kendi geleneklerinde insan hakları için kaynaklar belirlemiştirlerdir. Ortaya

çıkan sonuç, tüm insanların onurunu korumak için birtakım medeni, sosyal ve siyasi hakların tesis edilmesinin gerekliliği olmuştur.

3. İnsan Hakları ve Kültür

İnsan doğası ve “evrensel insan hakları” kavramı arasındaki sürgit çekişme aslında şaşırtıcı değildir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (Universal Declaration of Human Rights-UDHR) kabul edildiği 1948 BM Genel Kurulu’nda, 48 ülke onay vermiş, sekiz ülke de sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı çekimser kalmıştır (Human Rights Watch, 2011). Bu çekimserliğin nedenini, Mısırlı psikanalist Moustapha Safouan’ın (2003) öncülüğünü yaptığı, “İnsan Hakları Bildirgesi’nin bir bütün olarak insanlığa uygulanabilirliği” tartışması içinde bulmak mümkündür. Bu çıkışıyla düşünce dünyasının dikkatini çeken Safouan’a göre, insan hakları tek bir kültürün standartları ile sınırlandırılmaz ya da tek bir insanın isteği ile diğerlerine dikte edilemez. Böyle bir girişim, çok sayıda insanın gelişimine katkıda bulunmak yerine hayal kırıklığına yol açacak bir durumdur.

Bugün insan haklarına ilişkin mevcut görüşlerde rakip iki ana düşünce kolu olduğu görülmektedir: Deontolojik ve teleolojik görüş. Deontolojistler, insan haklarını “evrensel” olarak görürler. Eylemlerin zaman, yer ve çevreden bağımsız olarak, doğal bir şekilde doğru veya yanlış olduğuna inanırlar (Mattison, 2000). Evrenselciler, insan haklarını evrensel bir ahlaki hak olarak kavramsallaştırırlar. Yani insan; adı, statüsü, inancı, adresi, kökeni vs. ne olursa olsun, sadece insan olduğu için insan haklarına sahiptir. Örneğin, ölen kişinin gömülme hakkı olması gibi doğal ve herkesçe kabul edilen hak. Bu hakkı elde etmek için kişi bir mücadeleye girmez. Doğan kişi bir gün ölür ve öldüğünde de toprağa verilir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (UDHR) de 1. Maddesi’nde, tüm insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından da eşit doğduğunu belirtmekle “evrenselci” görüşü ifade etmektedir (Human Rights Watch, 2011).

Teleolojistlerin insan haklarına bakış açısı ise rölativisttir ve “kültürel görecelik” üzerine kuruludur. Evrenselcilerin düşüncesinin aksine, onlara göre bir kişinin inanç, değer ve deneyimleri ancak kendi kültürü içerisinde anlaşılabilir, o kişi bir başkasının kriterlerine göre değerlendirilemez (Mattison, 2000). Bir başka ifadeyle, rölativistler, her toplumun kendi insan hakları standartlarını formüle etmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Dünyada kültürel çeşitliliğin fazlalığı nedeniyle, Amerikan Antropoloji Derneği (The American Anthropological Association-AAA) evrensel hakların gerçekten mümkün olup olmadığını sorgulamıştır (Lenzerini, 2014). Ancak burada açıkça belirtmekte fayda var, temel sosyal haklardan bahsedildiği zaman anlaşılması gereken nedir? Öncelikle temel sosyal hakların neler olduğu net bir şekilde belirlenmelidir. Dolayısıyla “İnsan Hakları” dendiği zaman, konunun bir evrensel tarafı vardır ki kültürler nedeniyle hiçbir değişime uğrayamaz ki bunlar “temel sosyal haklar” sınıfına girer; bir de kültürlerce yorumlanıp uygulanabilecek içerik tarafı vardır ki temel sosyal haklarla hiçbir şekilde çelişemez.

Pollis ve Schwab (1979), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni “batı” yapımı olmasından dolayı eleştirmiş, onu kültürel ve ideolojik etnosentrizm olarak algılamışlardır. Bu şekilde bir eleştiri getirenlerin asıl vurgulamak istedikleri, insan haklarının belirli bir kültür ve toplumun ürünü olarak başkalarına dayatılmaması gerektiğidir. Öte yandan, bu eleştiriye de eleştiren düşünürler vardır. Hikmet Sami Türk’e (1998) göre, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde belirtilen değerler batı düşünce felsefesi ürünü değildir, onlar asırlık mücadeleler sonucunda elde edilen, statik kalmaması ve geliştirilmesi gereken değerlerdir.

Evrenselciliğin kökleri doğal hukuktan (natural law) gelmektedir (Chernilo, 2013). Doğal hukuk, insanın insan olarak sahip olduğu, onun doğasından gelen hakları içerir. Pozitif hukuktan farkı, her zaman ve her yerde herkes için geçerli olup akıl ve mantık yoluyla normlarına ulaşılabilmesidir. Yüzyıllarca, doğal hukuk, Batı siyaset teorisinde baskın bir rol

oynamıştır ve her tür yasanın değerlendirilmesinde standart olarak kabul edilmiştir (Renteln, 1988). Doğal haklar, doğal hukukun modern tezahürleri olarak görülmektedir. Amerikalılara göre doğal hukuk, bireylerin özgürlüklerini nasıl kullanmaları gerektiğine dair bir tür akıl yürütmedir (Hamburger, 1993). Walter Berns'in (1987) belirttiği gibi, "insanlar için doğa kanunu, insan doğasının kanunudur." Davies'e (2008) göre de, hem Amerika Bağımsızlık Bildirgesi (the American Declaration of Independence, 1776), hem de Amerika İnsan Hakları Beyannamesi (The United States Bill of Rights, 1791) evrensel insan doğasına ve doğal hukuka sahip çıkmıştır. Thomas Aquinas da dahil olmak üzere erken dönem doğal hukuk teorisyenleri, doğal hakların belirgin olmalarından dolayı insanlar tarafından hemen bilinebildiklerini ileri sürmüşlerdir (Davitt, 1954). Dolayısıyla neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar vermek hiç de zor değildir.

Ancak bu belirgin olduğu düşünülen haklar herkese aynı belirginlikte görünmeyebilir. Örneğin, doğal hukuk anlayışını kaynak alan düşünürler, insanın sosyal bir varlık olarak toplum halinde yaşama özelliğini taşıdığını ve bundan dolayı bir "sözleşme" etrafında birleştiklerini varsaymışlardır. Fakat Hume, geleneksel adalet teorilerinin üstünde yükselen "sosyal sözleşme" düşüncesinin batıl bir inancın ürünü olduğunu söylemiştir. Hume'a göre, insanlar oturup düşündükleri için değil, zorunlu oldukları için bir toplum ve devlet oluşturmuşlardır (Krause, 2004). Yani neyin doğru ve neyin yanlış olduğu, doğal hukuk teorisyenlerinin düşündüğü kadar belirgin olmayabilir.

Taylor (1999) "iyi" kavramının Batılı anlayışa göre tanımlandığını ve bir grup bu anlayışı asimile etmediğinde ve şiddetle karşı koyduğunda gerginlik ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Geçmişte Amerika ve Avustralya yerlilerinin yaşadıkları bu hipoteze iyi bir örnektir. Onların Batılı "iyi" ve "kötü" kavramlarından farklı, kendilerine ait değerleri vardı. Batının getirdiği anlayışı benimsemedikleri için Batı tarafından düşük sınıf kabul edilmişler ve bu şekilde etiketlenmişlerdir. Hatta farklı değerlere sahip oldukları için Batılılar onlara insanlık dışı muamele edip onları dışlamış ve bu yaptıklarını da haklı göstermede bu farklılıklarını neden olarak ortaya koymuşlardır. Aynı durum, kolonileşmede izledikleri yol ve Amerika'ya zorla götürüp köleleştirdikleri Afrikalılar için de geçerlidir.

Renteln (1988) ve Davies (2008) gibi bazı araştırmacılar insan haklarının temellerini insanın ihtiyaçlarına, ahlak yasasına, doğal hukuka ve akla uygunluğa dayandırmaya çalışmıştır. Ancak bu yaklaşımlar genel anlamda teoride kalmış, uygulamada bir takım politik ve kültürel engellere takılmıştır. Örneğin; Amerika İnsan Hakları Beyannamesi'nin kabulünden sonra zaman içinde geçirdiği anlayış değişimi buna güzel bir örnektir. Başlangıçta bu yasalar sadece beyaz mülk sahipleri için geçerli kılınmış; daha sonra farklı zamanlarda da buna kadınlarla birlikte herhangi bir mülke sahip olmayanlar ve diğer ırklar eklenmiştir (Douzinas, 2000). Buradan yola çıkarak Renteln (1988), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin insan haklarının evrenselliği için bir temel olmadığını ileri sürmüştür. Ancak bu düşünceye karşı çıkanların dayandığı nokta, konferansa katılan ülkelerin bildirmede geçen insan hakları maddelerini kabul etme ya da reddetme hakkına sahip olduklarıdır. Bu nedenle, insan haklarının evrenselliği, belirli bir kültürel geleneğin temsili yerine, ileriye dönük ve gelişen bir süreç haline gelmiştir. Yine de ülke temsilcilerinin onayladığı antlaşmalar hiçbir zaman o ülkenin vatandaşları tarafından anlaşılıp kabul edildiği ve uygulamaya istekli olduğu anlamı taşımamaktadır.

Gerçekten evrensel ve etkili bir insan hakları planı hazırlanabilmesi için halkın da katıldığı bir süreç başlatılması gerekmektedir. Aksi takdirde, tümü tepeden inme kurallar olarak görülmekten öteye geçemeyeceklerdir. Açıkçası, kültürel farklılık ve inanışlardan dolayı evrensel insan hakları standartları oluşturmak mümkün değildir. Dolayısıyla, hiç kolay bir görev olmamakla birlikte her grubun, topluluğun ya da toplumun kendi yapısına uygun standartlarını oluşturması en uygundur. Bunun da riskleri olduğunu vurgulamadan geçmemek gerekir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, her kültürün kendi içinde hoş

karşılıklı ve bir ihlal olarak görmediği insan hakları ihlalleri vardır. Bunun yanında, güç ve yetkinin baskısından uzak, özgür düşüncenin sonucunda ortaya çıkarılmış insan hakları standartları oluşturmak görüldüğü kadar kolay değildir. Daha da önemlisi, oluşturulan bu standartların toplum üyeleri tarafından uygulanıp uygulanmayacağı ya da uygulanmasının sağlanıp sağlanmayacağı konusudur.

4. Kültür ve Türkiye’de İnsan Hakları

Evrensel olan insan hakları, insanların doğuştan ve eşit olarak sahip olduğu, dokunulamaz, devredilemez ve siyasal meşruluğun ölçütü olan haklardır. Bu haklar, bir yandan şahsi yaşamı güvence altına alan “statü hakları” niteliğinde görülürler, öte yandan toplumsal açıdan önem atfedilen bazı alanları da güvenceye bağlarlar (Kılınç, 2005). Söz konusu hakların doğru şekilde uygulanabilmesi için uluslararası sözleşme ve bildirimlere uygun şekilde anayasanın içinde tanımının yapılarak yer almaları gerekmektedir. Dolayısıyla, yazılı bir metnin “anayasa” olarak adlandırılabilmesi için devletin niteliğini, yapısını, hükümet şeklini, temel organlarını, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemesi (Yavuz, 2002) yeterli değildir. Ancak insan hakları düzenlemelerinin sadece yasal metinlerde yer alması da yeterli değildir. Hukuk tarihi, yasanın, insan haklarının çiğnenmesinde kullanılan aldatmacalardan biri olduğunu, pek çok adaletsizliğin ve haksızlığın “yasa” kılıfına bürünebileceğini göstermiştir (Kılınç, 2005). Uluslararası belgeler insan haklarının güvence altına alınması açısından önemlidir ve bu yüzden yasalar, bahsi geçen haklarla ilgili bütün bildiri ve sözleşmelere uygun biçimde hazırlanmalıdır.

İnsan haklarının anayasanın içinde yer alması ve yasalarla desteklenmesi bu hakları güvence altına alma noktasında önemlidir ve ihlallerin azalmasına yardımcı olmaktadır. Ancak bu nedenle toplumda insan hakları ihlallerinin gerçekleşmeyeceğini söylemek de mümkün değildir. Konunun bir de kültürel boyutu vardır ki toplumu oluşturan bireylerin genellikle sıkıca bağlı oldukları uygulamalardan oluşmaktadır. Öte yandan, kültür, tanımlanması zor bir terimdir. 1952’de Amerikalı antropologlar Kroeber ve Kluckhohn (1952), kültür kavramını ve tanımlarını eleştirel olarak gözden geçirmişler ve 164 farklı tanımın bir listesini ortaya çıkarmışlardır. 90’lı yılların başlarında bile bir asırlık çabaya rağmen kültür henüz tam anlamıyla tanımlanmamış ve antropologlar kültürün doğasıyla ilgili ortak bir karara varamamıştır. En anlaşılır biçimiyle tanımlamak gerekirse, kültür, bir grup insan tarafından paylaşılan, ancak her birey için farklı olan, bir nesilden diğerine aktarılan tutumlar, değerler, inançlar ve davranışlar dizisidir (Matsumoto, 1996).

Bu tanımdan yola çıkarak denebilir ki kültür, insanla beraber var olan ve onunla beraber gelişip değişen canlı bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında, insanın sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi için normal süreç içinde ilerleyen masum, ama sağlam bir yapı olarak görülür. Ancak konu görüldüğü kadar basit değildir. Matsumoto’nun (1996) tarifinde belirttiği “her birey için farklı olan” ayrımı her bireyin kültürü kendine göre anlayıp uygulayabileceğinin altını çizer. Çünkü kültür, somut olarak listelenmiş bir kodlar zinciri değildir. Anayasa gibi kitaplaştırılmaz, sınırları tek tip olarak çizilemez, bireyler üzerinde görünmez bir baskısı vardır ve her bireyin eğitim seviyesine göre değişim gösterebilir. Aynı çatı altında yaşayan bireyler bile kültürün ortak paydalarında buluşamayabilir ve çatışma yaşayabilirler. Her ev için bu durumun geçerli olduğu düşünülecek olursa “bir ülkedeki kişi sayısınca kültür çeşidi vardır” demek bile abartıya kaçmak sayılmayacaktır.

Örneğin, bir sokakta oturan insanları ele alalım. Birinci evde oturan aile, çocuk yaştakilerin evlenmesini geleneklerinden bu şekilde öğrendiği için normal karşılar ve kızlarını on-dört yaşında evlendirir. İkinci evde oturan aile, oğulları dünyaya geldiğinde sırf gelenek olduğu için, yeni doğmuş bir akraba kızıyla beşik kertmesi yapar. Üçüncü evde oturan aile, kızlarını “kız çocuklarının eğitimlerini ilerletmesine gerek yoktur” düşüncesiyle onun

ortaöğretimini tamamlamasına izin vermez. Dördüncü evde oturan ailede koca, sırf onunla evli olduğu için karısına şiddet uygulama hakkını kendisinde görür. Beşinci evde oturan aile, oğulları ölünce gelinlerini merhumun erkek kardeşiyle evlendirir... Bu evler kendi içinde kendilerine ait kültürleri uyguladıkları ve “kapalı kapı arkasında yaşananlar sadece o evi ilgilendirir” düsturuyla hareket ettikleri için bütün sokak sakinleri işlenen insan hakları ihlallerine sessiz kalırlar. Bu örnekleri ve daha fazlasını bugünün Türkiye’sinde, pek çok yerde görmek mümkündür. İşte bunlar, kültür adına işlenen gizli insan hakları ihlalleridir. Kanunlar tarafından katı önlemler alınmadığı sürece de güçlünün zayıf olanı ezmesine göz yummaya devam edilecektir.

Dünya çapında, “İnsan Hakları İhlalleri” dendiğinde genellikle “düşünce özgürlüğü, eğitim özgürlüğü, yasa önünde eşitlik, yaşama hakkı, işkenceye tabi tutulmama, zorla çalıştırılmama, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü” gibi maddeler sıralanmaktadır. Bu maddelerin ihlali de suçtur elbette, ancak yasalar huzurunda açık savunucularının bulunması nedeniyle, aslında kültürlerin içine gizlenmiş ve kültürler tarafından hoş karşılanan ya da kültürler nedeniyle sessiz kalınan insan hakları ihlalleri kadar tehlikeli ve yaygın değildir. Özellikle kadın ve çocuklar üzerinde yoğunlaşan kültür bağlantılı insan hakları ihlalleri her geçen gün azalması gerekirken artış göstermektedir. Türkiye’de; 2016-2018 yılları arasında 726’sı polis, 206’sı jandarma kayıtlarına geçen toplam 932 kadın cinayeti, % 72,8 oranıyla en çok ev/meskûn veya metruk bina/konutlarda işlenmiştir. En küçük maktul sıfır, en yaşlı maktul 88 yaşındadır ve maktullerin yaş ortalaması 36’dır. Faillerin % 63,5’i maktullerin eşi, % 32’si ise akrabasıdır (Coşkun & Küçükder, 2019).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre (UNICEF, 1989a) çocuğa uygulanabilecek aksi yönde kanun olmadığı sürece on sekiz yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilmektedir. Bu yüzden, on sekiz yaşın altında yapılan evlilikler “çocuk evlilikler” olarak isimlendirilerek insan hakları ihlali şeklinde kayda geçmektedir. Türkiye’de, çocuk evliliklerin önemli bir sorun olduğunu gösteren önemli bulgular vardır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA, 2008) göstermektedir ki; 15-19 yaş grubundaki kadınların 9,6’sı evlidir. Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması’na göre (TGCSÜSA, 2007), 15-19 yaş grubundaki kadınlar arasında evlilik yüzdesi % 7,5 ve erkeklerde ise % 0,9’dur. Aile Yapısı Araştırması (AYA, 2006) verileri, gelinlerin % 26’sının 16-19 yaş aralığında olduğunu göstermektedir. Bu araştırmaların sonuçları, Türkiye’de çocuk gelin yüzdesinin % 30 ile % 35 arasında seyrettiğini ortaya koymaktadır.

Çocuk işçiliği, başta az gelişmiş ülkelerde olmak üzere tüm dünyada yaygın olarak görülmektedir. Asya, Latin Amerika, Afrika ve Ortadoğu’daki gelişmekte olan ülkelerde ve hatta bazı gelişmiş ülkelerde çocuk işçiliği toplumsal ve global bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2012) tarafından yapılmış olan Çocuk İşgücü Araştırması’na dayalı veriler, çeşitli nedenlerden dolayı, Türkiye’de yaklaşık 893.000 çocuk işçi olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de eğitim alanında önemli atılımlar yapılmaktadır. Ancak, 2012 yılından beri 12 yıllık zorunlu eğitim uygulamasına rağmen net okullaşma oranı % 100’e ulaşamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2018-19 verilerine göre zorunlu eğitimde net okullaşma oranı % 89,95’tir.

Aile ve Çalışma Bakanlığı (2009), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet verilerine göre, yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı % 39’dur. Yani, her 10 kadından 4’ü eşi veya birlikte yaşadığı kişi/kişiler tarafından şiddet görmüştür. Bununla birlikte, evli kadınların % 15’i cinsel şiddetle karşılaşmıştır. Fiziksel ve cinsel şiddetin daha çok bir arada görüldüğü saptanmıştır. Kadınların % 42’sinin bu iki şiddetten en az birine maruz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Çocuk, bir üst organa bağlı olmakla birlikte, kendi kendini yönetme yetkisi olan, değer gören özgür bir insandır ve bu nedenle de yasal olarak tanınmış birçok insan hakkı vardır.

Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi (ÇHDS, 2017) 1995 yılında onaylayarak kendi iç hukukunun bir parçası olarak kabul etmiştir. Bugüne kadar önemli adımlar atılmış olsa da ÇHDS'nin tam anlamıyla uygulandığını ve hayata geçirildiğini söylemek zordur. Öte yandan, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2015) şiddetin tanımını şu şekilde yapmaktadır: “Şiddet, fiziksel kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır.” Çocuğa karşı şiddet, çocuk haklarının ihlalidir. 2012 yılında Türkiye’de, Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması (ÇEİYŞA) yapılmıştır. Bu araştırmaya göre, 11-17 yaş arası çocukların % 73,4’ünün en az bir kez ev içi şiddete; % 67,9’unun da en az bir kez ev içi duygusal şiddete maruz kaldığı görülmüştür.

Bütün bu veriler, insan hakları ihlalleri konusuna farklı bir açıdan yaklaşılması gerektiği düşüncesini de ortaya çıkarmaktadır. Görüldüğü üzere, kültürün insan hayatındaki etkisinin çapı düşünüldüğünden daha büyüktür ve etkisi kökleşmiştir. Öncelikle, çoğunluğu düşünülmeden uygulanan ve insan karakterine yerleşmiş kurallardan meydana gelen kültürün insan elinden çıktığı gerçeğini kabul etmek gerekmektedir. Dolayısıyla, insan, gelişen hayat şartları ve edinilen yeni bilgiler doğrultusunda kültürü yeniden gözden geçirmeli, yanlış bakış açılarını düzenleme yoluna gitmelidir. Kültürün kendi doğal yapısını bozmadan, herhangi bir karışıklığa neden olmadan seyrine bırakılmış kültürde tabii bir değişim ancak bu durumda öngörülebilir.

5. İnsan Hakları İhlallerine Karşı Çözüm Önerisi: İnsan Hakları Eğitimi

Bu makalede sunulmak istenen yeni bir yaklaşımdır ve sonuçlarını almak için zamana ihtiyaç vardır. Ancak doğru stratejiler takip edilirse teknoloji çağının bilgiyi yaymadaki gücünün ve alışkanlıkları değiştirmedeki hızının süreci hızlandıracağı düşünülmektedir. Çözüm, kültür üzerinde gözle görülmeyen büyük değişimlere neden olan ve dünya toplumlarının büyük çoğunluğunda önemi anlaşılmış bir alan olan “Eğitim”de aranmalıdır. Ana sınıftan başlayarak “İnsan Hakları Dersi” bütün sınıflarda diğer ana dersler (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Yabancı Dil vb.) denginde zorunlu olmalıdır ve bu ders, okul hayatı sürdüğü müddetçe devam etmelidir. Böylece insan haklarının zaman içinde davranış halini alması öngörülmektedir.

Örgün eğitim kapsamında düşünüldüğünde küçük sınıflardan başlamak üzere tüm seviyedeki öğrencilerde insan haklarına saygı bilinci ile bu hakları koruma ve onlardan yararlanma bilincini geliştirmek amacıyla, uygun içerik, materyal ve yöntemlerle verilen eğitime “insan hakları eğitimi” denir (Vandenberg, 1984). İnsan hakları eğitiminin amacı; başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı gösteren, aynı zamanda kendi hak ve özgürlüklerini kullanmayı, korumayı ve geliştirmeyi bilen bireyler yetiştirmektir.

Bugün, insan hakları kavramının her yerde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Aile ve iş ortamlarında, bireysel ilişkilerde, ulusal mecrada, uluslararası platformlarda, basında, sosyal medyada, kitaplarda, kitle iletişim araçlarında, meslek gruplarında, kamu kuruluşlarında, özel sektörde ve devlet kademelerinde insan hakları ile ilgili pek çok gelişmeler göze çarpmaktadır. Bütün bu çaba elbette insan hakları konusunda önemli bir aşama kat edildiğinin göstergesidir. Ancak insan haklarının bireyde kalıcı olmasının zorunluluğundan dolayı, okul, bireyin insan haklarını anlamasını ve onların bu haklara saygı duymasını sağlamada, tutum ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla sistematik bir eğitim şarttır. Küçük yaşta bilgiyi kavramanın ve bilginin kalıcı şekilde yerleşmesini sağlamanın çok daha kolay olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden insan hakları eğitimine erken yaşta başlanması insan haklarının bir davranışa dönüşmesine yardımcı

olacaktır. Kalıcı etkiler görülebilmesi için insan hakları eğitiminde mutlaka okuldan yararlanılması gerekmektedir (UNESCO, 1968a).

İnsan hakları eğitiminin amaçları, insan hakları yazılı hukukunda ve çeşitli uluslararası toplantılarda her fırsatta dile getirilmiştir (UN, 2004a):

- Kendisine ve başkalarına değer vermek
- Günlük yaşamda insan haklarını tanımak ve onlara saygı göstermek
- Kişinin temel haklarını anlamak ve onları ifade edebilmek
- Farklılıkları takdir etmek ve bu farklılıklara saygı duymak
- Çatışmaları ifade edebilmek için başkalarının haklarına saygı gösteren ve şiddet içermeyen yollarla ele alabilecek tutumlar edinmek
- Çocukların eyleme geçebilme yeteneklerini ve kendilerini savunma becerilerini geliştirmelerini sağlamak
- İnsan haklarını teşvik etmek

Bütün bunlara ek olarak, birey, bu eğitim süreci içerisinde ve sonrasında, kültürden gelen kalıplaşmış kuralları, baskı ve zorlamaları ölçme ve değerlendirme yeteneği edinerek kendi içinde doğru ve yanlış arasındaki ayrımı yapabilme becerisini de geliştirebilecektir. Bu yüzden, İnsan Hakları Eğitimi seçmeli bir ders olarak müfredatta yer almak yerine zorunlu dersler arasına yerleştirilmelidir.

Sonuç ve Tartışma

Sonuç olarak, burada sunulan kültürel uygulamalar kimilerine anlamsız, kimilerine de yıkıcı gelebilir. Ancak işin içinde yer alan uzmanlar; bu tür kültürel uygulamaların, bunları uygulayanlar için bir anlamı olduğunu ve belirli toplumsal işlevleri yerine getirdiğini bilirler. UNICEF'in (2005) belirttiği gibi, "kültür durağan değildir; sürekli hareket halinde, değişken ve yeniden düzenlenebilen bir yapıya sahiptir." İnsanlar, zararlı kültürel uygulamaların tehlikelerini ve onur kırıcı yönlerini anlayacaklar, kültürlerinin anlamlı parçalarından vazgeçmeden değişimin mümkün olduğunu fark edip davranışlarını değiştireceklerdir. Fakat bunun kendi halinde gerçekleşmesini beklemek yerine, oluşmasını sağlamak gerekmektedir. Bir şeyleri düzeltmek adına başlatılan çalışmaların daha tehlikeli mecralara yönelmesini engelleyebilmenin tek yolu da yine eğitimden geçmektedir. İnsan Hakları Eğitimi'nin zorunlu ders olarak ana sınıftan başlayarak eğitim ve öğretim hayatı boyunca devam etmesi için gerekli olan alt yapının oluşturulması amaçlanan sonuca varmada en sağlam çözüm olacaktır.

Kaynakça

- Aile ve Çalışma Bakanlığı, (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara. Retrieved May 03, 2020, from <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/turkiye-de-kadina-yonelik-aile-ici-siddet-arastirmasi-ana-rapor.pdf>
- Amnesty International, (2019). *Palestine*. Retrieved May 11, 2020, from [https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/palestine-state-of/report-palestine-state-of/](https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/palestine-state-of-report-palestine-state-of/)
- AYA, (2006). *Aile Yapısı Araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. Ankara. Retrieved May 27, 2020, from <https://pedagojidernegi.com/wp-content/uploads/2017/10/Aile-Yap%C4%B1s%C4%B1-Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1-2006.pdf>
- Berns, W, (1987). *The New Pursuit of Happiness*. Retrieved May 05, 2020, from <https://www.nationalaffairs.com/storage/app/uploads/public/58e/1a4/d89/58e1a4d897dc9339106914.pdf>
- ÇEİYŞA, (2012). *Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması*. Genç Hayat Yayınları. İstanbul. Retrieved May 27, 2020, from <http://www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf>
- ÇHDS, (2017). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara. Retrieved May 10, 2020 from <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>
- Chernilo, D. (2013). *Natural Law and the Question of Universalism*. In *The Natural Law Foundations of Modern Social Theory: A Quest for Universalism*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 73-96, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511842511>.
- Coşkun, T. & Küçükder, A. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler*. Polis Akademisi Yayınları. Retrieved May 07, 2020, from http://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf
- Davies, O. (2008). *Rights and Revelation: A Study of Particularism and Universality in the Advocacy of Human Rights*. New Blackfriars. 89(1022), 441–467.
- Davitt, T.E. (1954). *St. Thomas Aquinas and the Natural Law. Origins of the Natural Law Tradition*. ed. Arthur L. Hading, Dallas: Southern Methodist University Press.
- Douzinas, C. (2000). *The End of Human Rights, Critical Legal Thought at the Turn of Century*. Oxford, <https://doi.org/10.1017/S0841820900000527>.

- ECPAT (2018) *Terminology Guidelines For The Protection Of Children From Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. Retrieved May 02, 2020, from <https://ecpat.be/en/what-is-child-sexual-exploitation/>
- FCO, (2010). *The Right to Choose: Multi-agency Statutory Guidance for Dealing with Forced Marriage*. London: Foreign and Commonwealth Office. Retrieved May 27, 2020, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/70194/forced_marriage-right-to-choose.pdf
- Gong-Gershowitz, J. (2009). *Forced Marriage: A “New” Crime Against Humanity?* *Northwestern Journal of International Human Rights*, 8(1), 53–76.
- Hamburger, P. A., (1993). *Natural Rights, Natural Law, and American Constitutions*. Yale University Press. pp. 907-960.
- Healy, L. M. (2007). *Universalism and Cultural Ethics in Social Work Ethics*. *International Social Work*, 50(11), 11–26, <https://doi.org/10.1177/0020872807071479>.
- Healy, L. M. (2008). *Exploring the History of Social work as a Human Rights Profession*. *International Social Work*, 51(6), 735–748, <https://doi.org/10.1177/0020872808095247>.
- Hobbins, A. J. (2002). *Mary Ann Glendon. A World Made New Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. *Journal of The History of International Law*, 4(2), 379–383.
- Human Rights Watch (2011). *The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) –1948*. Retrieved May 18, 2020, from <http://www.humanrights.ch/en/Standards/UDHR/index.html>
- ILO, (2010a). *Global Child Labour Developments: Measuring Trends from 2004 to 2008*. International Labor Organization. Retrieved May 10, 2020, from <http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=13313>
- ILO, (2017b). *Modern Slavery*. International Labour Organization. Retrieved May 22, 2020, from https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_574717/lang-en/index.htm
- Kılınç, A. (2005). İnsan Haklarının Anayasal Konumu. *Atatürk Üniversitesi Erzinan Hukuk Fakültesi Dergisi. AÜEHFD*. 9(1-2), .279-290.
- Klatt, T. Cavner, D. & Egan, V. (2013). *Child Abuse & Neglect. Rationalizing Predictors of Child Sexual Exploitation and Sex-trading*. 38(2), 252-260.
- Krause, S. R. (2004). *Political Theory: Hume and the (False) Luster of Justice*. *Political Theory*. 32(5), 628-655.

- Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Papers. Peabody Museum of Archaeology & Ethnology, Harvard University.
- Lenzerini, F. (2014). *The Culturalization of Human Rights Law*. OUP, Oxford. p.232, <https://doi.org/10.1093/icon/mow017>.
- M'Jid, N. M. (2014). UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography*. Addendum: Follow-up visit to Honduras, 18 December 2014, A/HRC/28/56/Add.1. Retrieved May 15, 2020, from <https://www.refworld.org/docid/551412944.html>
- Matsumoto, D. (1996). *Culture and Psychology*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Mattison, M. (2000). *Ethical Decision Making: The Person in the Process*. Social Work. 45(3):201-12.
- MEB, (2018-2019). *Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim*. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara. Retrieved May 12, 2020, from http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_organ_e_gitim_2018_2019.pdf
- Palmer, A. (2009). *An Evolutionary Analysis of Gender-based War Crimes and the Continued Tolerance of "Forced Marriage"*. Northwestern Journal of International Human Rights, 7(1),133–159.
- Pollis, A. & Schwab, P. (1979). *Human Rights: A Western Construct with Limited Applicability*. In: A. Pollis, P. Schwab (Eds.), *Human rights: Cultural and ideological perspectives*. New York, NY: Praeger Publishers. pp. 1-18.
- Renteln, A. (1988). *The Concept of Human Rights*. Anthropos, 83(4/6), 343-364. Retrieved May 09,2020, from www.jstor.org/stable/40463371
- Resmi Gazete, (1985). *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. Retrieved May 07, 2020, from <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/KadinlaraKarsiAyrimciliginOnlenmesiSozlesmesi.pdf>
- Safouan, M. (2003). *Speech or Death: Language as Social Order: A Psychoanalytic Study*. Basingstoke, United Kingdom.
- Taylor, C. (1999). *Two Theories of Modernity in Alternative Modernities*. Durham, NC: Duke University Press. p.179.
- TGCSÜSA, (2007). *Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*. Ankara. Retrieved May 15, 2020, from <http://www.nd.org.tr/images/other/245.pdf>

- TNSA, (2009). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları-2008*. Ankara. Retrieved May 03, 2020, from <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf>
- TÜİK, (2012). *Çocuk İşgücü Araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu*. Ankara. Retrieved May 25, 2020, from http://www.uis.gov.tr/media/1071/tuik_cocuk_ismucu_haber_bulteni_2012.pdf
- Türk, H.S. (1998). *Human Rights in Turkey*. Perceptions Journal of International Affairs. The Istanbul Bar Association and Amnesty International. Istanbul. 3(4), 1-11.
- UN News Center (2012, February 6). *Nearly 2,000 African communities end female genital mutilation* –UN. UN News Services. Retrieved May 02, 2020, from <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41149&Cr=women&Cr1=health>
- UN, (2004a). *United Nations Decade for Human Rights Education-1995-2004*. Retrieved May 15,2020, from <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/Decade.aspx>
- UN, (2014b). *Report of the Committee on the Rights of the Child*. New York. Retrieved May 19,2020, from <file:///C:/Users/Naz%20Chief/Downloads/G1403620.pdf>
- UN, (2019c). *What are Human Rights?* Retrieved May 05, 2020, from <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>
- UN, (2020d). *Charter of the United Nations*. Retrieved May 21, 2020, from <https://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-ii/index.html>
- UN, (2020e). *Child Labour. Facts & Figures*. Retrieved May 10, 2020, from <https://www.un.org/en/events/childlabourday/background.shtml>
- UNESCO, (1968a). *Some Suggestions on Teaching About Human Rights*. Switzerland. Retrieved May 03, 2020, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000056409>
- UNESCO, (2018b). *Human Rights, Back to the Future*. The UNESCO Courier. Retrieved May 27,2020, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366386>
- UNFPA, (2004). *Core International Human Rights Instruments*. United Nations Population Fund. Retrieved May 20, 2020, from <https://www.unfpa.org/resources/core-international-human-rights-instruments>
- UNICEF, (1989a). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Birleşmiş milletler genel kurulu. Retrieved May 07, 2020, from <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- UNICEF, (2005b). *Female Genital Mutilation/Cutting: A Statistical Exploration*. Retrieved May 12, 2020, from http://www.unicef.org/publications/files/FGM-C_final_10_October.pdf

- UNICEF, (2020c). *A terrible Violation of Children's Rights*. Retrieved May 11, 2020, from <https://unicef.se/fakta/sexuell-exploatering-av-barn>
- UNODC, (2013). *Transnational Organized Crime in East Asia and the Pacific*. p.17.
- Weir, E. (2000). Female Genital Mutilation. *CMAJ: Canadian Medical Association Journal*, 162(9),1344.
- WHO, (2015a). *Global Status Report on Violence Prevention 2014*. World Health Organization. Retrieved May 07, 2020, from file:///C:/Users/Naz%20Chief/Downloads/9789241564793_eng.pdf
- WHO, (2020b). *Female Genital Mutilation*. World Health Organization Retrieved May 02, 2020, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>
- Wolfson, B. A, Lindgren, J. R, Taub, N. & Palumbo, C. M. (2010). *The Law of Sex Discrimination*. Wadsworth. p.439.
- Vandenberg, D. (1984). *The Teaching of Human Rights, Proceedings of the Conference held by the Human Rights Commission and UNESCO*. Paper No: 6, Australian Government Publishing Service. Canberra.
- Yavuz, A. (2002). *Türk Anayasa Hukuku*. Mimoza Basım Yayım.Konya.